

SHUKUR XOLMIRZAYEV ADABIYOTIMIZ FAXRI

Tolipov Izzatullobek Abdulkoy o'g'li

Termiz davlat universiteti Yoshlar masalalari bo'yicha rektor maslaxatchisi.

Olimnazarov Xayotbek Umidjonovich

Termiz davlat universiteti Yuridik fakulteti 2-bosqich talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19461802>

Annotatsiya. Ushbu maqolada, zamonaviy o'zbek nasrining yirik namoyandalardan biri bo'lgan Shukur Xolmirzayevning adabiy merosi tahlil qilinadi. Unda yozuvchining asarlaridagi mavzu doirasi, badiiy uslubi hamda ijtimoiy-madaniy ahamiyati yoritilib, nima sababdan u o'zbek adabiyotining faxri sifatida e'tirof etilishi asoslab beriladi. Shuningdek, uning realistik tasvir, psixologik tahlil va insoniy munosabatlarni ifodalashdagi o'rni ko'rsatib o'tiladi.

Kalit so'zlar: Shukur Xolmirzayev, o'zbek adabiyoti, zamonaviy nasr, realizm, badiiy uslub, psixologik tahlil, milliy qadriyatlar, adabiy meros.

Kirish. XX asr o'zbek adabiyoti jamiyatdagi ijtimoiy, madaniy va siyosiy o'zgarishlarni aks ettirgan holda muhim rivojlanish bosqichlarini bosib o'tdi. Ushbu jarayonda alohida o'rin tutgan ijodkorlardan biri - Shukur Xolmirzayevdir. Uning asarlari milliy adabiyotimizni boyitish bilan birga, uning falsafiy va badiiy salohiyatini ham yuksaltirdi.

Bugungi kunda u o'zbek nasrini yangi bosqichga olib chiqqan ijodkor sifatida e'tirof etiladi. Shukur Xolmirzayevning nega adabiyotimiz faxri sifatida baholanishini uning ijodiy yutuqlari, mavzu xilma-xilligi va adabiyotga ta'siri asosida tahlil qilishdan iborat¹.

Shukur Xolmirzayev 1960-yillarda o'zbek adabiyotiga kirib kelib, o'ziga xos uslubi va inson ruhiyatini chuqur anglay olishi bilan tezda e'tibor qozondi. Uning dastlabki asarlaridayoq realizm va psixologik teranlikka moyillik yaqqol seziladi. Keyinchalik u ko'plab hikoya, qissa va romanlar yaratib, o'zbek hayotining turli qirralarini tasvirlab berdi.

Yozuvchining ijodiy evolyutsiyasi doimiy izlanishlar bilan kechdi. U badiiy shakl, til va uslub borasida tajribalar olib borib, o'ziga xos adabiy ovoz yaratdi. Ana shu izlanish va yangilikka intilish uni davrining yetakchi adiblaridan biriga aylantirdi. Shukur Xolmirzayevni adabiyotimiz faxri darajasiga olib chiqqan omillardan biri - uning asarlaridagi mavzu rang-barangligidir. Uning hikoyalarida qishloq hayoti, milliy an'analar va oddiy insonlarning kundalik turmushi keng tasvirlanadi. Shu bilan birga, u axloq, shaxsiyat va inson qadr-qimmatini kabi umuminsoniy masalalarni ham ko'taradi².

Yozuvchi ijodida shaxs va jamiyat o'rtasidagi munosabatlar markaziy o'rin tutadi. U ijtimoiy me'yorlar, urf-odatlar va an'analar inson xulq-atvori va shaxsiyatiga qanday ta'sir qilishini mahorat bilan ochib beradi. Uning qahramonlari ko'pincha murakkab axloqiy tanlovlar, ichki ziddiyatlar va ruhiy kurashlar ichida tasvirlanadi. Bundan tashqari, uning asarlarida adolatsizlik, kambag'allik, zamonaviylik muammolari kabi dolzarb ijtimoiy masalalar ham yoritiladi. Bu orqali yozuvchi nafaqat voqelikni aks ettiradi, balki o'quvchini mushohada qilishga undaydi³.

¹ Xolmirzayev, Sh. "Saylanma" (I-IV jildlar). – Toshkent: "Sharq" nashriyoti, 2003. 237 bet.

² Xolmirzayev, Sh. "Tanlangan asarlar". – Toshkent: O'zbekiston nashriyoti, 2020. 127 bet.

³ Xolmirzayev, Sh. "O'n sakkizga kirmagan kim bor". – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2015. 87 b.

Shukur Xolmirzayevning badiiy uslubi realizm, sodda va lo'nda ifoda hamda psixologik chuqurlik bilan ajralib turadi. Uning asarlari hayotiy voqealarga asoslangan bo'lib, o'quvchini ishonтира oladigan darajada tabiiy tasvirlanadi.

Yozuvchi obraz yaratishda ham katta mahorat ko'rsatadi. Har bir qahramon o'ziga xos xarakterga ega bo'lib, ijtimoiy va madaniy muhit ta'sirida shakllangan shaxs sifatida gavdalanadi. Shu orqali u inson ichki dunyosini - fikr, his-tuyg'u va kechinmalarini chuqur ochib beradi⁴.

Shuningdek, uning asarlarida milliy ruh yaqqol seziladi. Qishloq hayoti, xalq urf-odatları va turmush tarzi yorqin tasvirlanib, milliy o'ziga xoslikni namoyon etadi. Shukur Xolmirzayev zamonaviy o'zbek nasrining rivojiga katta hissa qo'shgan adiblardan biridir.

U realizm an'alarini mustahkamlab, uni psixologik tahlil bilan boyitdi. Shu jihatdan u klassik va zamonaviy adabiyot o'rtasida ko'prik vazifasini bajardi.

Yozuvchi adabiyotning mavzu va uslub imkoniyatlarini kengaytirdi. Murakkab ijtimoiy va ruhiy masalalarni ko'tarish orqali u yangi yondashuvlarni olib kirdi. Bugungi kunda ko'plab zamonaviy ijodkorlar uning an'alarini davom ettirmoqda.

Bundan tashqari, uning asarlari ilmiy tadqiqotlar uchun muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotshunoslar uning ijodini badiiy xususiyatlari, mazmuni va ijtimoiy ahamiyati nuqtayi nazaridan keng o'rganib kelmoqda.

Shukur Xolmirzayev asarlarida insoniy qadriyatlar alohida o'rin egallaydi. U mehr-oqibat, halollik, jasorat va vijdon kabi fazilatlarini o'z qahramonlari orqali ochib beradi. Bu qadriyatlar abstrakt tarzda emas, balki real hayotiy voqealar orqali yoritiladi.

Yozuvchining inson qalbini chuqur tasvirlay olishi uning asarlarini abadiy qiladi. Turli avlod vakillari uning qahramonlarida o'zlarini ko'ra oladi va ulardan ma'naviy saboq oladi⁵.

Shukur Xolmirzayevning asarlari o'zbek xalqining milliy qadriyatlari, urf-odatları va dunyoqarashini aks ettiradi. Shu bois ular milliy madaniyatimizning ajralmas qismidir. Uning ijodi nafaqat adabiy, balki ma'naviy ahamiyatga ham ega. Yozuvchi o'z asarlari orqali milliy ong va o'zlikni anglash jarayoniga katta hissa qo'shgan.

Xulosa qilib aytganda, Shukur Xolmirzayev o'zining yuksak badiiy mahorati, inson ruhiyatini chuqur anglay olishi va o'zbek nasriga qo'shgan ulkan hissasi bilan adabiyotimiz faxri hisoblanadi. Uning asarlari mavzu boyligi, badiiy mukammalligi va ijtimoiy ahamiyati bilan ajralib turadi. Yozuvchining ijodiy merosi bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan bo'lib, yangi avlod o'quvchilari va ijodkorlari uchun ilhom manbai bo'lib xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Xolmirzayev, Sh. "Saylanma" (I-IV jildlar). – Toshkent: "Sharq" nashriyoti, 2003. 237 bet.
2. Xolmirzayev, Sh. "Tanlangan asarlar". – Toshkent: O'zbekiston nashriyoti, 2020. 127 bet.
3. Xolmirzayev, Sh. "O'n sakkizga kirmagan kim bor". – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2015. 87 b.

⁴ Xolmirzayev, Sh. "Kimsasiz hovli". – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2015. 192 bet.

<https://kitobxon.com/oz/kitob/kimsasiz-hovli>

⁵ Xolmirzayev, Sh. "Bandi burgut". Toshkent: Adabiyot va san'at nashriyoti, 2014, 145 b.

<https://kitobxon.com/oz/kitob/bandi-burgut>

4. Xolmirzayev, Sh. “Kimsasiz hovli”. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2015. 192 bet.
<https://kitobxon.com/oz/kitob/kimsasiz-hovli>
5. Xolmirzayev, Sh. “Bandi burgut”. – Toshkent: Adabiyot va san’at nashriyoti, 2014, 145 b.
<https://kitobxon.com/oz/kitob/bandi-burgut>